

بسمه تعالی

عنوان مقاله:

مقایسه غذای حلال (Halal Food) در اسلام و غذای پاک (Kosher Food) در یهودیت و مسیحیت

ارائه شده توسط:

ابوالقاسم پیاده کوهسار

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود

دانشجوی مقطع دکتری مطالعات تطبیقی ادیان

همراه: ۰۹۱۹۳۷۳۳۸۰۱

روح اله رئیسی

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور مرکز لامرد

همراه: ۰۹۱۷۷۱۹۱۰۲۵

چکیده

در دین یهود از غذای حلال و پاک با عنوان «کوشر» (Kosher) یاد می شود، در مقابل به غذای ناپاک و حرام، «تریف» (Treif) گفته می شود. از آنجا که دین یهود بر خلاف مسیحیت در باب احکام دینی مشترکات بسیاری با دین اسلام دارد، بالتبع در زمینه غذاهای حلال و حرام نیز می توان اشتراکات و تفصیل های قابل ذکری را در این دین انتظار داشت.

گوشت مردار، خون و گوشت خوک از مصادیق بارز غذای حرام در دو دین مذکور محسوب می شود اما علی رغم وجود احکام مشترک، ابهامات و نقاط ضعف آن در زمینه احکام کلی غذاها و به خصوص در یهود و مسیحیت معاصر فراوان است.

دین مسیحیت کنونی متأسفانه به دلیل فاصله گرفتن از احکام و تعالیم آسمانی حضرت عیسی مسیح(ع) به دینی فاقد منبع فقهی معین، تحول یافته است. بنابراین احکام حلال و حرام در مبحث غذا همچون سایر مباحث تابع نظر و اراده اشخاص است!

از دیدگاه اسلام غذای حلال به اعتبار منشأ آن مشتمل بر دو بخش بزرگ حیوانی و گیاهی است. ملاک اصلی حلال بودن گوشت اقسام حیوانات، فقدان چنگال و دندان تیز می باشد اما بیشترین موارد حلیت به مواد غذایی گیاهی اختصاص دارد تا آنجا که می توان گفت اصل، مباح بودن مصرف کلیه میوه ها، حبوبات و سبزیجات قابل خوردن است مگر در مواردی که مصرف آنها تهدیدی جدی برای سلامت انسان به شمار رود. اصل مزبور قابل تعمیم به سایر مواد غذایی است با این توضیح که مفید یا مضر بودن غذا را شرع مقدس تشخیص داده و در نهایت بر حسب مورد، حکم به «حلیت» یا «حرمت» داده است.

واژگان کلیدی: حلال، پاک، حرام، ناپاک، اسلام، یهود و مسیحیت.

مقدمه

یکی از مباحثی که برای معتقدین به ادیان مطرح است سوال از تقسیم بندی هایی است که هر دینی تحت عنوان های مختلف از جمله « مشروع - نامشروع»، «پاک - ناپاک»، «مجاز - ممنوع»، «حلال - حرام» و غیره بین اعمال، اعتقادات، غذاها، پوشش ها و غیره انجام می دهد. برای معتقدین به یک دین جای سوال است که اولاً چرا چنین حدود و تقسیماتی انجام شده است و فلسفه آنها چیست؟ و ثانیاً آیا فقط او و همکیشانش مجبور به رعایت آنها هستند یا چنین دستورات و احکامی در سایر ادیان هم وجود دارد؟ برای مثال، برای یک مسلمان معتقد این سوال به وجود

می آید که آیا در ادیان دیگر به ویژه ادیان توحیدی نظیر دو دین ابراهیمی یهودیت و مسیحیت که ریشه های مشترکی با اسلام دارند نیز از این گونه محدودیتها و دستورات وجود دارد؟ آیا آنچنان که بسیاری از چیزها در اسلام ذیل تقسیم بندی «حرام و حلال» قرار می گیرند و خط مشی یک مسلمان معتقد را تعیین می کنند برای یهودیان و مسیحیان که دین و آیین خود را دارند هم تقسیم بندی ها و حدود مرزهایی که اعمال یک متدین را ارزشگذاری کرده و جهت دهند وجود داشته و دارد؟

از آنجا که بررسی این تقسیم بندی کلی در همه ادیان و حتی ادیان توحیدی، مجالی بس گسترده و فراخ می طلبد ما فقط به بررسی بخشی از آن یعنی احکام و دستورات مربوط به غذاها و نوشیدنی ها در ادیان ابراهیمی بسنده می کنیم. در ابتدا غذای حلال و حرام از منظر شریعت یهود بررسی خواهد شد. سپس آن را در دین مسیحیت جستجو خواهیم کرد و در پایان با بررسی این موضوع در شرع مقدس اسلام به نتیجه گیری از این مقایسه خواهیم پرداخت.

غذای حلال و حرام در دین یهود

دین یهود همانند اسلام غذاهایی که انسان با آنها سروکار دارد را به دو دسته تقسیم می کند. یک دسته از این غذاها به لحاظ شرعی پاک و قابل استفاده و به اصطلاح اسلامی «حلال» هستند و دسته ای از منظر شرع، ناپاک، ممنوع شده و یا به اصطلاح اسلامی «حرام» می باشند. در اصطلاح دین یهود به غذاهای پاک و مجاز و حلالی که یک یهودی می تواند استفاده کند «کوشر»^۱ می گویند. کوشر که اکنون در زبان انگلیسی نیز جای خود را با همین معنا باز کرده است از تلفظ خاصی از

---

^۱ - Kosher

اصطلاح عبری «کاشِر»^۱ به معنی «مناسب» (یعنی به لحاظ شرعی «مناسب» برای استفاده یک یهودی) گرفته شده است و به معنای غذایی که مطابق با هلاخه^۲ یا همان شریعت یهود است به کار می رود. در مقابل به غذاهای ممنوع شده، ناپاک و حرام «تریف»^۳ یا به زبان یدی^۴ «ترایف»^۵ می گویند. تریف از اصطلاح عبری «تریفاه»^۶ مشتق شده است. اکنون برای اشاره به غذاهایی که خوردنشان بر حسب دین یهود ممنوع و حرام اعلام شده از این اصطلاح استفاده می شود.

همچنین به مجموعه احکام و قوانین شرعی که در مورد غذاهای ممنوع و مجاز در شرع یهود وجود دارند «کشروت»^۷ (یا کشروت^۸، کشروس^۹) می گویند، به معنای معنای احکام غذایی دین یهود.^{۱۰}

به طور کلی آنچه پایه و اساس بیشتر قوانین کشروت یا نظام غذایی یهود را تشکیل می دهد دو کتاب از تورات هستند؛ سفر لاویان^{۱۱} و سفر تثییه^{۱۲}. باب یازده از کتاب لاویان (کاهنان یهود) و باب چهارده، بند ۲۲-۱ از کتاب تثییه شرح کاملی از آنچه خداوند (یهوه - YHWH) یهود را نسبت به خوردن آنها مجاز یا غیر مجاز دانسته است ارائه می کنند. تفاسیر کتاب مقدس که به شریعت شفاهی^{۱۳} مشهور هستند شروح بسیار مفصلی در تفسیر این احکام تورات ارائه کرده اند. ضمن اینکه احکام استنباط شده از این ابواب تورات و فتواها و تفاسیر مستنبط از آنها را در

---

¹ - Kasher

² - Halakha

³ - Treif

⁵ - Treyf

⁶ - Trefah

⁷ - Kashrut

⁸ - Kashruth

⁹ - Kashrus

¹⁰ - www.en.wikipedia.org/wiki/Kosher-Foods

¹¹ - Leviticus Book

¹² - Deuteronomy Book

¹³ - Oral Law

^۴ - Yiddish، زبان یدی، زبان یهودیان اروپاست. و آمیخته ای از عبری، روسی، لهستانی و آلمانی است.

کتابهای مرجع ربانی^۱ یهود از جمله تلمود و کتاب شولخان آרוخ^۲ نیز می توان یافت.

تورات به طور صریح دلایلی جهت پاسخ به چرایی وضع احکام کثروت ارائه نمی کند و همین نکته باعث شده تا طیف گسترده ای از توجیحات و پاسخ ها از دلایل کاملاً فلسفی و آیینی گرفته تا دلایل عملی و پزشکی توسط مفسرین و محققین ارائه گردد.^۳

برای سهولت فهم و مطالعه این موضوع در ادامه به موارد حلال (کوشر) و حرام (تریف) که در دین یهود به ویژه دو کتاب لاویان و تثنیه آمده است در ذیل تقسیم بندی هایی خواهیم پرداخت:

حیوانات حلال و حرام

بیشتر احکام کثروت در دین یهود مربوط به همین مقوله هستند. در تورات به صراحت حیوانات حرام و حلال فهرست شده اند. در ارتباط با پرندگان در احکام تورات هیچ قاعده کلی که بتوان براساس آن در مورد گونه خاصی از پرندگان حکم به حرام یا حلال داد، وجود ندارد. بلکه فقط چند گونه خاص از پرندگان در کتابهای لاویان و تثنیه که با نام خوانده شده اند خوردنشان حرام شده است که البته برای آنها ترجمه های مشخص و قطعی نمی توان ارائه کرد. این پرندگان عمدتاً عبارتند از «پرندگان شکاری»، «پرندگان ماهیخوار» و چند پرنده خاص.

¹ - Rabbanical authorities

² - Shulchan Aruch

³ - www.en.wikipedia.org/wiki/kashrut

«از میان پرندگان اینها را نباید بخورید: عقاب، جغد، شاهین، باز، لاشخور، کرکس، کلاغ، شترمرغ، مرغ دریایی، لک لک، مرغ ماهیخوار، مرغ سقا، قره قاز، هدهد و خفاش» (لاویان ۱۹-۱۳: ۱۱ و تثیه ۱۸-۱۱: ۱۴)

در ارتباط با چهارپایان (عبری: بهموت Behemoth) معیار مشخصی برای تشخیص حرمت و حلیت هر گونه، وجود دارد. «هر حیوانی که شکافته سم است و نشخوار می کند حلال گوشت است» (لاویان ۳: ۱۱ و تثیه ۶: ۱۴) نکته اصلی در اینجاست که این دو ویژگی باید در یک حیوان جمع شوند تا جزء غذاهای کوشر (حلال) قرار گیرد. برای همین در ادامه چنین می گوید که: «ولی گوشت شتر، گورکن و خرگوش را نباید خورد زیرا این حیوانات هر چند نشخوار می کنند اما شکافته سم نیستند. همچنین گوشت خوک را هم نباید بخورید زیرا هر چند شکافته سم است اما نشخوار نمی کند. پس نباید این حیوات را بخورید و یا حتی دست به لاشه آنها بزنید زیرا گوشت آنها حرام است» (لاویان ۹-۴: ۱۱ و تثیه ۷-۹: ۱۴)

در مقوله آبزیان نیز با معیار تعیین کننده ای مواجهیم. «از حیواناتی که در آب می زیند چه در رودخانه و چه دریا، آنهایی را می توانید بخورید که باله و فلس داشته باشند. تمام جانوران آبی دیگر بر شما حرامند» (لاویان ۱۱-۹: ۱۱ و تثیه ۹-۱۱: ۱۴)

از میان حشرات بالدار به استثنای ملخ و انواع گوناگون آن (لاویان ۲۲ و ۲۱: ۱۱) هیچ یک حلال نیستند و در زمره موارد تریف (حرام) قرار می گیرند. در مورد خزندگان نیز حکم حرمت حکمی کلی است و «جانورانی که روی زمین می خزند چه آنهایی که بی دست و پا هستند و چه آنهایی که چهار دست و پا دارند حرامند و نباید خورده شوند.» (لاویان ۴۲ و ۴۱: ۱۱) به نظر می رسد

آنجا که در بند ۲۹ و ۳۰ از همین باب کتاب هم که موش کور، موش صحرائی، موش خانگی و هر نوع مارمولک را حرام اعلام می کند ناظر به همین حکم است.

گوشت مردار

کتاب مقدس در فقراتی خوردن گوشت مردار را حرام می کند چه حیوان، به مرگ طبیعی مرده باشد و چه توسط حیوان دیگری دریده شده باشد. «شما قوم مقدس من هستید پس گوشت حیوانی را که به وسیله جانوری وحشی دریده شده نخورید و آن را پیش سگها بیاندازید.» (خروج ۲۲: ۳۱) اما دادن همین گوشت به غریبه یا فروش آن به بیگانگان اشکالی ندارد.

«حیوانی که به مرگ طبیعی مرده است نخورید. آن را به غریبی که در میان شماست بدهید تا بخورد و یا آن را به بیگانگان بفروشید ولی خودتان آن را نخورید چون نزد خداوند، خدایتان مقدس هستید.» (تثنیه ۲۱: ۱۴)

قانون ذبح شرعی

از آنجا که کتاب مقدس گوشت مردار را حرام می داند یهودیت سنتی بر آن شده است که هر گوشتی باید از حیواناتی که طبق احکام شرع ذبح شده اند تهیه گردد. این حکم قاطع ایجاب می کند که گردن حیوان با یک ضربه و در یک آن از ناحیه حنجره به نحوی بریده شود که حیوان با ریختن تمام خونس، کشته شود. ذبح باید توسط یک قصاب کارآموده (عبری: شوخت - Shochet) که ربی های یهودی گاهی متقی بودن و رعایت کردن روز سبت (روزشنبه) را هم برای او لازم می دانند انجام شود تا حیوان زجر نکشد. اگر ذبح توسط فردی تازه کار و با کاردی کند و با

تعَلَل انجام شود، به نحوی که محرز گردد حیوان در هنگام ذبح زجر کشیده است گوشت حیوان حلال نیست و باید به غیر یهودیان فروخته شود. نکته دیگر اینکه تلمود و منابع متأخر یهودی گوشت حیوانی که علیرغم مریضی ذبح شده است را هم کوشر نمی دانند و این مورد را هم ذیل موارد حیوان مرده به مرگ طبیعی یا حیوان دریده شده به حساب می آورند.

لبنیات

نویسندگان متقدم ربّانی بر این باورند که شیر حیوانات حلال گوشت، حلال است. اما اگر حیوانی بعد از ذبح مشخص شود که مریض بوده است شیری که در زمان زنده بودنش جمع آوری شده نیز حرام می شود. البته برخی از علماء یهود خلاف این نظر حکم کرده اند. بحث در مورد شیرهایی که یک یهودی منبع و مصدر آن را نمی داند در بین روحانیون یهودی بحثی دامنه دار است. بعضی از آنها (نظیر کتاب شولخان آרוخ) بر آنند که یک یهودی فقط باید «خلوویسروئل»^۱ یا شیری که توسط یک شخص حاضر یهودی مقید به رعایت تورات تهیه شده است را بخورد. برخی از آنان نیز با اندکی تسامح و تساهل همین که شیری در یک کارخانه تحت نظارت دولت تهیه شود را برای کوشر دانستن آن کافی می دانند.^۲

پنیر

در مورد پنیر نیز گفته شده در صورتی که مایه پنیر مایه های گیاهی باشد حلال است. در مواردی که از مایه حیوانی استفاده می شود چون این مایه از بافت درونی معده حیوانات گرفته می شود فقط در صورتی که از یک حیوان حلال گوشت

---

^۱ - Cholov Yisroel

^۲ - Ibid

گرفته شود می توان پنیر را حلال دانست. برخی از مراجع راست کیش معاصر فقط پنیرهای حاصله از مایه های گیاهی را حلال می دانند.

شراب

در دین یهود شراب جزء موارد کوشر است. اما از نظر یهودیان راست کیش مدرن^۱ فقط شرابی که به وسیله یهودیان ساخته می شود حلال است و شراب غیر یهودیان را حرام می دانند. البته در مورد اصطلاح «شراب پخته»^۲ یعنی شرابی که گرم کرده شده است حکم به قابل نوشیدن بودن آن می کنند چرا که به لحاظ تاریخی شراب گرم در مراسم میگساری دینی به کار نمی رفته است. بنابراین شراب حلال یا کوشر در دین یهود شامل شراب گرم شده^۳ و شراب پاستوریزه هم می شود و سازنده آن در این مورد اهمیتی ندارد. هرچند یهودیت ارتدوکس یهودی بودن سازنده را شرط حلیت می دانند.

در یهودیت محافظه کار^۴ که از تسامح و تساهل بیشتری سهم می برد دو تن از علماء دینی به نام های ربی اسرائیل سیلورمن^۵ و ربی الیون ان. دورف^۶ با نوشتن دفاعیه هایی اینگونه نتیجه گیری کردند که شراب حاصل از کارخانه های تمام اتوماتیک و نیز شرابی که غیر یهودیان درست می کنند قابل استفاده هستند.^۷

مواد غذایی با منشأ گیاهی

---

^۱ - Modern orthodox Judaism

^۲ - Cooked wine

^۳ - Mulled wine

^۴ - Conserve Judaism mulled wine

^۵ - Rabbi Israel Silverman

^۶ - Rabbi Eliot N. Dorff

^۷ - Encyclopedia wikipedia. Webarticle "kosher"

«سفر پیدایش» بر آن است که هیچ محدودیت و ممنوعیتی روی هر گونه میوه، غلات و میوه های مغزدار یا سایر سبزیجاتی که بر روی زمین می روید وجود ندارد (۲۹: ۱) اما در سفر لاویان خوردن میوه درختانی که کمتر از سه سال سن دارند ممنوع شده است. به این قانون اورلاه - Orlah یعنی «حشفه»^۱ می گویند چرا که حکم کتاب مقدس بر آن است که درختان جوان را به لحاظ تمثیلی باید «ختنه نشده»^۲ به شمار آورد. ضمن آنکه دستور دیگری در کتاب مقدس در این مورد وجود دارد: «نوبر هر محصولی را که برداشت می کنید به خانه خداوند، خدایتان بیاورید.» (خروج ۱۹: ۲۳)

بیشتر یهودیان راست کیش در این مورد از نظر یوسف کارو^۳ پیروی می کنند. وی وی عقیده دارد که محصولات کشاورزی در صورتی که حتی ده یک آنها به لاویان، پرداخت نشود و یا در طی یک سال سبتی^۴ درو شده باشند حرام به شمار نمی آیند. آیند.

در مورد میوه ها و سبزیجات تازه غیر پرورده اصل بر کوشر بودن همه آنها است. اما شریعت یهود الزام می کند که این مواد باید به دقت بررسی و تمیز شوند تا از ناحیه عدم وجود هرگونه حشره ای در آنها اطمینان حاصل گردد چرا که حشرات حرام هستند. در صورت عدم اطمینان از این مساله یک یهودی نباید از این مواد استفاده کند.

در ارتباط با سبزیجات و میوه های پرورده (نظیر غلات خشک، محصولات بسته بندی شده، سبزی ها و میوه های کنسرو شده، سبزی های فریز شده و ...) امکان وجود مقادیری از عناصر و ذرات غیر کوشر وجود دارد. از آنجا که این موارد

^۱ - Foreskin

^۲ - Uncircumcised

^۳ - Joseph caro

^۴ - Sabbathical Year

معمولاً در کارخانه هایی به عمل می آیند که برای تهیه غذاهای غیرکوشر هم استفاده می شوند، امکان استفاده از چربی حیوانات در تجهیزات کارخانه وجود دارد. گاهی افزودنی هایی به کار می روند و گاهی از شیر نیز برای فرآوری استفاده می شود و همه اینها احتمال وجود موارد غیر کوشر را می افزاید.

بنابراین ربی های راست کیش استفاده از تمام این محصولات را که دارای علامت «هخشر-Hechsher» (علامت اطمینان ربّانی از قوانین کسروت) نیستند ممنوع می دانند. در مقابل برخی از ربّی های محافظه کار مطالعه دقیق قسمت مواد سازنده یک محصول را کافی می دانند تا در صورت عدم وجود افزودنی های غیر کوشر از آن استفاده کنند.^۱

احکام غذایی کسروت در نگاه یهودیت معاصر

یهودیت راست کیش (ارتدوکس) و یهودیت محافظه کار اعتقاد دارند که یهودیان باید از قوانین کسروت به عنوان موردی از واجبات دینی تبعیت کنند. یهودیت متجدد^۲ و یهودیت باز ساخت گرا^۳ اعتقاد دارند که این احکام دیگر تعهدآور و واجب نیستند. یهودیت متجدد در طول تاریخ خود فعالانه با احکام کسروت به عنوان مفهومی قدیمی که به دنبال همبستگی و متحد کردن یهود در یک جامعه عمومی بود، مخالفت کرده است. در همین اواخر برخی از بخش های اجتماعات متجدد بر این باور شدند که احکام کسروت احکامی واجب و الزام آور نیستند بلکه یهودیان آنها را باید به خاطر اینکه روش ارزشمندی برای تقدس بخشیدن به زندگی هستند رعایت کنند. بنابراین یهودیان تشویق می شوند تا همه یا بخشی از احکام

---

¹ - Ibid

² - Reform Judaism

³ - Reconstructionist Judaism

کشورت را به صورت داوطلبانه بپذیرند. باز ساخت گراهم الزامی در رعایت نمی بینند. یهودیت محافظه کار نیز اکنون تن به تسامح و تساهل هایی در این زمینه داده است. با این وصف اکنون یهودیان در فرقه های گوناگون تا جایی که می توانند و نوع زندگی آنها و شرایط محیطی اجازه می دهد داوطلبانه از قوانین غذایی یهود پیروی می کنند. اما در جایی که امکان پیروی نیست الزام و اجباری در تبعیت نمی بینند.^۱

غذای حلال و حرام در مسیحیت

با آنکه عیسای ناصری در موعظه مشهور سرکوه صراحتاً اعلام کرده که «گمان مبرید آمده ام تا تورات موسی و نوشته های سایر انبیاء را منسوخ کنم. من آمده ام تا آنها را تکمیل کنم و به انجام رسانم. براستی به شما می گویم که از میان احکام تورات هر آنچه باید عملی شود عملی می شود. پس اگر کسی از کوچکترین حکم آن سرپیچی کند و دیگران را نیز تعلیم دهد که چنین کنند او در ملکوت آسمان از همه کوچکتر خواهد بود. اما هر که احکام خدا را اطاعت کند و دیگران را هم تشویق به اطاعت کند در ملکوت آسمان بزرگ خواهد بود.» (انجیل متی ۲۰-۱۷: ۵)

اما آنچه پس از وی مبنای عمل مسیحیان قرار گرفت نه تورات و نوشته های سایر انبیاء، بلکه تفسیری کاملاً متفاوت از جملات عیسی مسیح (ع) بود. مسیحیت کنونی احکام و قوانین غذایی قابل توجه و شایان ذکری ندارد. به عبارتی از آنجا که بعد از زمانی کوتاه پس از عروج مسیح به آسمانها، مسیحیت راه

---

^۱ - Ibid

خود را به کلی از دین یهود و احکام و فقه یهود جدا کرد، تبدیل به دینی فاقد شریعت فقهی و احکام گردید. و چون منبع و مرجعی فقهی که در مورد کارهای افراد فتوا و نظر بدهد معین نشد، عقیده و نظر هر کسی مرجع و معیار عمل او شد. از آنجا که در مورد مواد غذایی و خوراک هیچ معیار و حکم شاخص که براساس آن چیزی را مجاز یا غیر مجاز برای خوردن دانست وجود ندارد، یک مسیحی خود تعیین می کند که از چه برنامه و رژیم غذایی استفاده کند.

آنچه باعث به وجود آمدن چنین وضعیتی در مسیحیت گردید اختلاف نظری بود که در صدر تاریخ کلیسا بین دو تن از بزرگترین شخصیت‌های دینی مسیحیت پس از عیسی مسیح، بر سر عمومیت داشتن یا نداشتن پیام و بشارت (انجیل) عیسی به وجود آمد. سوال از این بود که آیا برای پذیرش بشارت عیسی مسیح، یهودی بودن شرط است. آنچنان که عیسی و حواریون، خون یهودی بودند. یا غیر یهودیان که با عنوان «امت‌ها»^۱ شناخته می شوند هم می توانند بدون آنکه نخست یهودی شوند پیام عیسی را پذیرفته و مسیحی شوند؟

پولس رسول^۲ که نوشته های فراوانی از وی در عهد جدید مسیحی وجود دارد بر این باور بود که پیام عیسی عمومیت دارد و امت‌ها می توانند مستقیماً با پذیرش بشارت عیسی، مسیحی شوند و هیچ نیازی به یهودی شدن نیست. بزرگترین و معروف ترین حواری و شاگرد عیسی، پطرس^۳، به عنوان بزرگ مسیحیان یهودی نژاد بر آن بود که یهودی شدن و عمل به شریعت یهودی و احکامی نظیر ختنه شدن و رعایت حرام و حلال های یهودی، شرط مسیحی شدن است و به امت‌ها چنین گفته می شد که: «اگر طبق سنت موسی، ختنه نشوید، نجات نخواهید یافت.»^۴

^۱ - Gentiles

^۲ - Saint Paul, The Apostle

^۳ - Saint Peter, The Apostle

^۴ - جوویر، مری، درآمدی به مسیحیت، ترجمه حسن قنبری، ص ۹۰-۹۳.

اختلاف نظر بین مسیحیان یهودی نژاد و سایر مسیحیان باعث شد تا در همان سالها اجتماعی مهم در اورشلیم برای حل این مساله برپا شود. بعد از بررسی همه جوانب تصمیم گرفته شد که بنابر نظر پولس برای مسیحی شدن لازم نیست که شخص ابتدا یهودی شده و پایبند به احکام و شرع یهودی باشد.^۱ تمام آنچه که از احکام یهود در این شورا بر مسیحیان واجب شد عبارت بود از اینکه «یک مسیحی نباید از گوشتی که برای بت ها قربانی شده، خون و حیوانات خفه شده بخورد و زنا نکند.»

مسیحیت متشکل از یهودیان مسیحی شده که به لحاظ آماری بسیار کمتر از مسیحیان غیر یهودی بودند طبق موعظه سرکوه همچنان بر رعایت احکام تورات و قوانین کثروت پایبند بودند اما اکثریت تازه مسیحیان که از امت های غیر یهودی بودند مبنای عملشان چیزی جز سنت های ملی و آداب و رسوم بومی خود و در کنار آنها توصیه های اخلاقی عهد جدید مسیحی نبود. در ارتباط با غذاها مسیحیان می دیدند که عیسی چنین موعظه کرده است:

«هیچ کس با خوردن چیزی نجس نمی شود. چیزی که انسان را نجس می سازد سخنان و افکار اوست.» (انجیل متی ۱۱: ۱۵)

و در رؤیایی که پطرس می بیند همه حیوانات توسط ندایی آسمانی حلال و برای خوردن مجاز اعلان می شوند و پولس رسول برای قرنطیان تازه مسیحی به عنوان نماینده مسیح، چنین تبلیغ می کند:

«پس می توانید به این صورت عمل کنید، هر گوشتی که در بازار می فروشند بخرید و بخورید و نپرسید که گوشت قربانی بت هاست یا نه؟ تا وجدانتان ناراحت نشود.» (اول قرنطیان ۲۵: ۱۰)

---

^۱ - همان.

همه اینها انگیزه ها و دلایلی است که امروزه مسیحیت تبدیل به یک شریعت فاقد فقه و احکام غذایی تبدیل شده است. هر چند گوشت قربانی بت ها، خون و گوشت مردار حرام شده است.

از میان فرقه های مسیحی، تنها فرقه ادونیتست های روز هفتم^۱ هستند که به احکام غذایی عهد عتیق یهودی در کنار این سه مورد غذای حرام مسیحی مقید هستند و به آن عمل می کنند. ادونیتست ها بر این باورند که پیروی از احکام غذایی فقط دلایل پزشکی و سلامتی ندارد بلکه بدن، این معبد استعاری را پاک و مقدس نگاه می دارد. آنها بیشتر به سبزی خورای اعتقاد دارند.^۲

در مورد ممنوعیت هایی که روی مصرف گوشت یا غذاهای خاصی در ایام ویژه ای از سال مانند ایام روزه^۳ گذاشته شده است، حرمت آنها مقطعی است و جنبه روزه و امساک دارد و حرمت ذاتی بر آنها بار نمی شود. در کلیسای کاتولیک رومی هم که تا همین اواخر خوردن گوشت در روزهای جمعه ممنوع بود با شروع جریان «مدرن سازی» کلیساهای کاتولیک از زمان پاپ ژان بیست و سوم این حرمت برداشته شد.^۴

در نهایت این نکته را باید به درستی در نظر داشت که غذا و احکام غذایی در مسیحیت نه در بحث «حرام و حلال» بلکه بیشتر در ارتباط با «مراسم عشای ربانی» کلیسا موضوعیت پیدا می کند و آنچه اهمیت بسزایی در نزد پژوهندگان مسیحیت دارد این مراسم و معانی رمزی و نمادین آن و محتوای آن از جمله معانی رمزی غذاهایی (نان و شراب) است که در این مراسم به کار برده می شود.^۵

^۱ - The Seventh Day Adventists

^۲ - همان، ص ۲۷۳.

^۳ - Days of Lent

^۴ - Neyrey, Jerome H., Readers Guide to Meals, Food and Table fellowship in the New testament, on the www.cyberspacei.com.

^۵ - Webarticle understanding the three Abrahamic faiths; Judaism, Christianity and Islam. On the www.dunedininterfaith.net.nz

غذای حلال و اقسام آن در اسلام

به طور کلی از دیدگاه اسلام غذاهای حلال را با توجه به منشأ آنها می توان به دو دسته بزرگ تقسیم کرد:

۱- مواد غذایی با منشأ حیوانی: این دسته از غذاها شامل انواع گوشت چهارپایان اهلی حلال گوشت، گوشت پرندگان، گوشت ماهی و فرآورده های حیوانی همچون شیر و لبنیات می باشد که ملاکات حلیت و حرمت هر کدام را به تفصیل بیان خواهیم کرد.

۲- مواد غذایی با منشأ گیاهی: این دسته از مواد خوراکی مشتمل بر اقسام گیاهان و سبزیجات غیر سمی و قابل خوردن و همچنین انواع میوه ها و حبوبات می باشد.

اکنون اقسام غذاهای حلال و حرام را با توجه به تقسیم بندی فوق بررسی می نمایم؛

حیوانات حلال گوشت: در قرآن مجید واژه انعام (به معنای چهارپایان) با ۴ اشتقاق، ۳۲ بار ذکر شده است که در برخی از آیات به خلقت و حلیت گوشت چهارپایان گیاهخوار به عنوان یک نعمت غذایی از سوی خداوند متعال اشاره شده است: (المعجم المفهرس: ص ۳۲۳: ۱۳۷۴)

«الله الذی جعل لکم الانعام لترکبوا منها و منها تاكلون.» (غافر: ۷۹) . «خداوند کسی است که چهارپایان را برای شما آفرید تا بعضی را سوار شوید و از بعضی بخورید.»

همچنین در قرآن کریم علاوه بر ذکر گوشت چهارپایان گوناگون به طور اعم ۲ بار به طور اختصاصی از گوشت گوساله نام برده شده است. (الذاریات: ۲۶؛ هود:

۶۹) در این دو آیه اشاره به پذیرایی حضرت ابراهیم(ع) از میهمانان خود به وسیله ی کباب تهیه شده از گوشت گوساله چاق دارد. این موضوع خود می تواند نوعی مزیت برای این نوع گوشت به شمار رود.

اما مهم ترین گوشت هایی که در روایات به عنوان گوشت های حلال معرفی شده اند، گوشت های گاو، گوسفند و شتر می باشند. همچنین گوشت سایر حیواناتی که درنده نباشند، نیز حلال شمرده شده اند.

امام صادق(ع) در ضمن حدیثی مفصل به موضوع مذکور اشاره فرموده اند: «... و أمّا ما يحلّ أكله من لحوم الحيوان فـلحوم البقر و الغنم و الابل و ما يحلّ من لحوم الوحش و كل ما ليس له ناب و لامخلب...» (مستدرک الواسائل: ج ۱۶ ص ۳۶۱: ۱۴۰۸ ق؛ دعائم الاسلام: ج ۲ ص ۱۲۲: ۱۳۸۵ ق؛ تحف العقول: ۳۳۷: ۱۴۰۴ ق) «... اما آن دسته از گوشت های حیوانات که خوردن آنها حلال است شامل گوشت گاو، گوسفند و شتر است و نیز آن دسته از گوشت های حیوانات وحشی که دارای دندان تیز و چنگال نباشند، حلال است...».

حیوانات حرام گوشت

به طور کلی هر حیوان درنده ای که دارای دندان تیز و یا چنگال باشد، در شرع مقدس اسلام، حرام گوشت اعلام شده است. و این مطلب به صورت یک قاعده کلی با عنوان « كل ذی ناب من السباع و مخلب من الطیر حرام » قابل استفاده جهت تشخیص حیوانات حرام گوشت می باشد. مفهوم قاعده فوق که کلمات آن عیناً در بیانات معصومین(ع) به کار رفته چنین است: « هر حیوان و پرنده ای که واجد دندان تیز و چنگال باشند، حرام است. » (وسائل الشیعه: ج ۱۷ ص ۵۱:

٤٠٩ق؛ الكافي: ج ٦ ص ٢٤٤، ٣٦٥ش، الخصال ج ٦: ص ٦٠٩: ٤٠٣ق؛ عيوان
اخبارالرضا: ج ٢ ص ١٢٦: ٣٧٨ق؛ مستدرک الوسائل: ج ١٦ ص ٣٦١: ٤٠٨ق)

گوشت ماهی

یکی از گوشت های حلال و با خواص فراوان گوشت ماهی است که به تعبیر قرآن کریم قدرت خداوند متعال آن را در اختیار بشر قرار داده است: « و هو الذی سخر البحر لتأكلوا منه لحماً طرياً. » (نحل: ۱۴؛ فاطر: ۱۲)

« خداوند کسی است که دریاها را برای شما تسخیر کرد تا از آنها گوشت تازه بخورید.»

از دیدگاه برخی مفسران تعبیر «لحماً طرياً» به معنای گوشت تازه که در این آیه و آیات دیگری نیز به کار رفته، اشاره پرمعنایی به فواید تغذیه به چنین گوشت ها در برابر گوشت های کهنه، کنسرو و امثال آن است. (تفسیر نمونه: ج ۱۸ ص ۲۰۶). در برخی آیات نیز از گوشت ماهی به عنوان غذای حضرت موسی (ع) و حضرت خضر (ع) یاد شده است (کهف: ۶۱ و ۶۳) این موضوع می تواند نشانه ی اهمیت گوشت ماهی در اسلام باشد.

در احادیث اسلامی ماهی ها به دو قسم فلس دار و بدون فلس تقسیم شده اند و تنها مصرف قسم اول حلال شمرده شده اند: محمد بن علی بن الحسین قال: قال الصادق (عليه السلام): «كل من السمك ماكان له فلوس و لا تأكل منه ماليس له فلس» (وسائل الشيعه: ج ۱۷: صص ۶۱-۶۲: ۱۴۰۹؛ الخصال: ج ۲: ص ۶۰۹: ۱۴۰۳ ق).

محمد بن علی بن حسین از امام صادق (ع) نقل می کند که ایشان فرمودند: « از ماهی ها، آن قسم را که فلس دارند بخور و آنچه را که فاقد فلس است، نخور» از دیدگاه فقهای عظام شیعه، مصرف گوشت سایر حیوانات دریایی از قبیل نهنگ، خرچنگ، قورباغه و امثال آنها حرام است. (رساله توضیح المسائل نه مرجع: ص ۱۴۶۷: ۱۳۸۶ ش).

گوشت پرندگان

در مورد اهمیت گوشت پرندگان در اسلام تأکید فراوانی شده است، تا آنجا که خداوند متعال آن را به عنوان غذای گروهی از بهشتیان که همان «سابقون» در ایمان هستند، معرفی نموده است: «... ولحم طير مما يشتهون» (واقعه: ۲۱).

به طور کلی در روایات اسلامی، پرندگانی که دارای شرایط سه گانه ذیل باشند، به عنوان پرندگان حلال گوشت معرفی شده اند؛

۱- فقدان چنگال و درنده نبودن: مستفاد از روایات معصومین در این باب قاعده «کل ذی مخلب من الطیر حرام» می باشد (وسائل الشیعه: ج ۱۷ ص ۵۱: ۱۴۰۹ق؛ الکافی: ج ۶ ص ۲۴۴: ۳۶۵ش؛ الخصال: ج ۶ ص ۶۰۹: ۱۴۰۳ق؛ عیون اخبار الرضا: ج ۱۷ ص ۵۱: ۱۴۰۹ق؛ مستدرک الوسائل: ج ۱۶ ص ۳۶۱: ۱۴۰۸ق).

منطوق قاعده مزبور دلالت بر حرمت گوشت پرندگان دارای چنگال و درنده داشته و مفهوم مخالف قاعده، حلیت گوشت پرندگان فاقد چنگال می باشد.

۲- داشتن سنگدان یا چینه دان: در روایتی از حضرت علی (ع) منقول است: «... عن الاعمش عن علی (ع) قال: «تنزهون عن اكل الطير الذی لیست له قانصه و لا حوصله.» (وسائل الشیعه: ج ۱۷: صص ۹۵ و ۱۲۴: ۱۴۰۹ق؛ الخصال: صص ۶۱۵ و ۶۳۰: ۱۴۰۳ق)

اعمش به نقل از حضرت علی (ع) نقل می کند که ایشان فرمودند: «از خوردن گوشت هر پرنده ای که چینه دان و سنگدان ندارند، دوری کنید.» مفهوم مخالف روایت مذکور دلالت بر مقصود ما دارد.

۳- بال زدن فراوان در هنگام پرواز: بر این اساس هر پرنده ای که در هنگام پرواز بال هایش را بیشتر حرکت می دهد حلال گوشت و هر پرنده ای که بال

هایش را بیشتر صاف نگه می دارد، حرام گوشت می باشد. این مطلب به صورت یک قاعده کلی تحت عنوان « یحرم من الطیر ما یصف منه غالباً و یحل ما یدف غالباً » از روایات به دست می آید. (وسائل الشیعه: ج ۱۷: ص ۱۲۴: ۱۴۰۹ ق؛ الکافی: ج ۶ ص ۲۴۶: ۱۳۶۵ ش؛ الخصال: ص ۶۳۰: ۱۴۰۹ ق)

گوشت مردار و خون

از نظر لغوی، مردار (میته) به حیوانی گویند که خود به خود مرده باشد. (مجمع البحرین: ص ۶۰۸). ولی در اصطلاح شرعی میته بر هر حیوانی که ذبح شرعی نشده، اطلاق می گردد (مفردات راغب اصفهانی: ص ۳۴۷: ۱۳۶۲ ش) خداوند متعال از غذاهای پاکیزه و حلال با عنوان «طیبات» یاد کرده و امر به خوردن آنها نموده و در مقابل از مردار، خون و گوشت خوک نهی فرموده است:

« یا ایها الذین آمنوا کلوا من طیبات ما رزقناکم ... انما حرم علیکم المیته و الدم و لحم الخنزیر » (بقره: ۱۷۲ و ۱۷۳) ای کسانی که ایمان آورده اید از غذاهای پاکیزه ای که روزی شما قرار داده ایم بخورید... خداوند تنها گوشت مردار و خون و گوشت خوک را بر شما حرام کرده است.»

در اسلام خوردن خون مطلقاً حرام است، خواه خون مردار باشد خواه خون حیوانی که به طریق شرعی ذبح شده باشد.

گوشت خوک

در میان گوشت های حرام، گوشت خوک در نظر شارع مقدس اسلام به عنوان منفورترین گوشت معرفی شده است، تا آنجا که در آیات متعددی از قرآن کریم صریحاً حکم به تحریم مصرف آن شده است. (بقره ۱۷۲، ۱۷۳: مائده ۳؛ انعام ۱۴۵).
خوک حیوانی پلید، کثیف، شهوترانی، حریص و پرخور است که از نجاست و حتی فضولات خود و سایر خوکها تغذیه می کند. با توجه به ویژگی های مزبور و زیان های جسمی و روحی مصرف گوشت خوک، حرام شده است چنانکه امام رضا(ع) در ذیل حدیثی یکی از جهات حرمت را، خوردن اشیاء پلید و کثیف بوسیله این حیوان و همچنین وجود مفاسد و زیان های بسیاری که در خون این حیوان می باشد. معرفی می کنند. (وسائل الشیعه، ج ۱۶ ص ۳۷۸: ۱۴۰۹ق؛ علل الشرائع: ج ۴ ص ۴۸۴: ۱۴۰۹ق؛ عیون اخبار الرضا: ج ۲ ص ۹۴: ۱۳۷۸ ق)

مطالعات دانشمندان بعد از قرن ها درباره این حیوان و پیدا کردن چندین نوع میکروب در گوشت این حیوان که موجب امراض مختلفی همچون لادرری، اسهال خونی، فلج شدن عضلات تنفسی و ... یک نوع معجزه قرآنی است که از قرن ها قبل خوردن گوشت خوک را حرام فرموده است. (مبانی تغذیه: صص ۱۱۰-۱۱۳: ۱۳۸۱ ش)

مواد غذایی گیاهی حلال

در اسلام کلیه مواد غذایی گیاهی که استعمال آنها مضر به سلامت انسانها نباشد، حلال می باشد و لذا بیشترین موارد حلیت به مواد غذایی گیاهی اختصاص دارد. همچنین به جز آیاتی که موضوع میوه به طور کلی در آنها مطرح شده، در قرآن کریم آیات دیگری نیز وجود دارد که به میوه های خاص همچون انگور، خرما، انجیر و ... به عنوان خیر و عنایتی از جانب پروردگار برای انسانها اشاره شده است.

امام صادق(ع) به طور کلی مواد غذایی حلال با منشأ گیاهی را شامل سه گروه به شرح ذیل می دانند:

«... صنف منها جميع الحب كله من الحنطة و الشعير و الارز و الحمص و...»

دسته اول: شامل غلاتی مثل گندم، جو، برنج، عدس و سایر حبوباتی که جزء مواد غذایی و موجب قوت بدن است، مصرف آن حلال است. و هر نوع حبوباتی که موجب مسمومیت بوده و به طور کلی هرچیزی که برای بدن انسان مضر است مصرف آن حرام است به جز در مواقع اضطراری.

«والصنف الثانی ماأخرجت الارض من جميع صنوف الثمار كلها...»

دسته دوم: از گیاهان زمینی حلال، شامل تمام میوه هایی است که جزء مواد غذایی و موجب منفعت و قوت بدن است. اما هر یک از گیاهان این دسته، اگر برای بدن مضر باشند، خوردنش حرام است.

«والصنف الثالث جميع صنوف البقول و النبات و كل شیء تثبت من البقول كلها مما فيه منافع الانسان و غذاء له فحلال أكله و ماكان من صنوف البقول مما فيه المضره على الانسان فی اكله نظیر بقول السموم القاتله و النظیر الدفلی و غیر ذلك من صنوف السم القاتل فحرام أكله...» (تحف العقول: ص ۳۳۷: ۱۴۰۴ ق؛ وسائل الشیعه: ج ۱۷: صص ۶۱-۶۲: ۱۴۰۹ق)

دسته سوم: از مواد غذایی گیاهی حلال شامل انواع سبزیجات [مانند کاسنی، هویج، کلم و ...] که قابل خوردن و موجب سلامت انسان می باشند ولی خوردن برخی از سبزیجات که برای انسان ضرر دارند مانند سبزیجات دارای سموم کشنده، همچون خرزهره و ... حرام است.

چنانکه ملاحظه می شود منطوق روایت مذکور دلالت بر حلیت کلیه مواد غذایی با منشأ گیاهی که قابل خوردن و مفید برای سلامتی انسان باشد دارد. این یک حکم

عام است و صرفاً گیاهان سمی و مضرّ به سلامت انسان از تحت این عموم خارج شده است.

لبنیات

در قرآن کریم واژه «لبن» (به معنای شیر) ۲ بار و در آیات ۶۶ سوره مبارکه نحل و ۱۵ سوره محمد(ص) به کار رفته است. و آیات متعدد دیگری نیز به طور غیر مستقیم از این غذای حلال و ارزشمند به عظمت یاد نموده است. (مومنون ۲۱؛ یس ۷۳؛ نحل ۵).

از دیدگاه سنت نیز در میان مواد غذایی، شیر جایگاه ممتازی داشته و از برترین غذاها و نوشیدنیهای حلال محسوب می شود، چنانکه در حدیث نبوی آمده است: «

سیدالاشربه اللبن» (مستدرک الوسائل: ج ۱۶: ص ۳۷۳: ۱۴۰۸ ق)

«سرور نوشیدنیها، شیر است»

به طور کلی شیر و سایر فرآورده های حیوانی متعلق به حیوانات حلال گوشت، حلال می باشند ولیکن شیرگاو نسبت به شیر سایر حیوانات برتری دارد. همچنین در مورد سایر فرآورده های لبنی مانند ماست، پنیر و... که همگی از مشتقات شیر می باشند، روایات فراوانی از معصومین(ع) نقل شده است.^۱

نوشیدنی های حلال

از دیدگاه اسلام تمام نوشابه ها و مایعات خوراکی که مست کننده نباشد حلال می باشد و به تعبیر فنی تر، هر مایع و نوشابه ای که مصرف زیاد آن موجب

^۱ - برای ملاحظه بیشتر روایات ر.ج. وسائل الشیعه: ج ۱۷ ص ۸۶: ۱۴۰۹ ق؛ الکافی: ج ۶ ص ۳۳۷ به بعد؛ المحاسن: صص ۴۹۳-۴۹۶: (ش ۱۳۷۱)

تغییر و زوال قوای عقلانی نگردد، خوردن آن از نظر اسلام مجاز است ولی خوردن هر نوع نوشیدنی که مصرف مقدار زیاد آن باعث تغییر در عقل شود، حرام است، در این صورت خوردن حتی یک قطره از نوشیدنی مذکور نیز ممنوع و حرام است. در قرآن کریم واژه خمر به معنای ماده مست کننده یا نوشابه الکلی سه بار ذکر شده که به موجب این آیات خداوند متعال مصرف آنرا برای مردم، ناروا، نجس، شدیداً قابل اجتناب و در نهایت حرام کرده است. (مائده: ۹۰ و ۹۱؛ بقره: ۲۱۹).

همچنین روایات فراوانی از معصومین (ع) در حرمت مشروبات الکلی نقل شده که غالب روایات، بیانگر دو حکم کلی به شرح ذیل می باشند:

۱- کل مسکر حرام: هر [نوشیدنی] مست کننده ای حرام است.

۳- ماأسکر کثیره فقليله حرام: آنچه زیاد آن مست کننده است اندک آن هم حرام است.

در روایتی از پیامبر اکرم (ص) به دو قاعده فوق، توأمان اشاره شده است:

«ایها الناس ألا انّ کل مسکر حرام، ألا و ما أسکر کثیره فقليله حرام» (الکافی: ج ۳ ص ۱۹۴: ۱۳۶۵ ش)

«ای مردم آگاه باشید که هر [نوشیدنی] مست کننده ای حرام است. بدانید آنچه که زیاد آن مست می کند، اندک آن هم حرام است.»

شدت حرمت استفاده از شراب و مشروبات الکلی به حدی است که طبق فتوای مراجع تقلید تشیع، غذا خوردن از سفره ای که در آن شراب می خورند، حرام است هرچند که غذاهای موجود در آن سفره غذای حلالی باشد. (رساله توضیح المسائل نه مرجع: ص ۱۴۷۷: ۱۳۸۶)

مقایسه و نتیجه گیری

- شریعت یهود با آنکه نسبت به مسیحیت فاصله زمانی بیشتری با اسلام دارد و متعلق به دوره ای کهن تر می باشد در زمینه احکام دینی، مشترکات بیشتری با دین اسلام دارد؛ به گونه ای که بسیاری از احکام شرعی اسلام یا امضای جزء به جزء احکام موجود در تورات (یا عهدعتیق) یهودی هستند و یا تعدیل و تغییرهایی که در همان احکام صورت گرفته است.^۱

- قوانین دین اسلام در زمینه احکام غذاها و در مقایسه با قوانین «کشروت» دین یهود، به مراتب قوی تر، منسجم تر و جامع تر است؛ مثلاً در کتاب مقدس تورات ظاهراً هیچ قاعده کلی برای شناخت پرندگان حلال گوشت از حرام گوشت وجود ندارد ولی قوانین سه گانه ای در اسلام بدین منظور وجود دارد که با استعمال آن قوانین تقریباً به لحاظ نظری و در مقام عمل، هیچ گونه مشکلی برای شناخت پرندگان حلال گوشت وجود ندارد. البته در برخی موارد قوانین مذکور در هر دو آیین دقیقاً یکسان می باشند، مانند فلس دار بودن ماهیان که در دین اسلام و یهود، به عنوان یک ملاک مشترک جهت حلال بودن آنها، کاربرد دارد.

- در مورد مصادیق غذای حرام نیز مشترکات بسیاری در این دو آیین وجود دارد، چنانکه گوشت مردار، خون، گوشت خوک، گوشت خزندگان و حشرات (به استثنای ملخ) در هر دو دین حرام شده اند. اما مهم ترین ایرادی که در این مورد به دین یهود وارد است آن است که برخلاف دین اسلام، شراب را با وجود مفساد مادی و معنوی فراوان آن، جزء موارد کوشر (حلال) محسوب می نماید؛ با این توضیح که از نظر یهودیان راست کیش، فقط شرابی که به وسیله یهودیان ساخته می شود، حلال است و شراب غیر یهودیان حرام است. اما دین اسلام مصرف

^۱ - رجوع کنید به آیات قصاص و آیات تحریم در قرآن کریم که از این دسته اشتراکات مسلم هستند.

شراب و کلیه مشروبات الکلی را به دلیل آثار مخرب و زیانبار آن بر جسم و روان انسان مطلقاً تحریم نموده است.

- از دیگر وجوه مشترک دو آیین مذکور، حلیت شیر و لبنیات حیوانات حلال گوشت و حرمت فرآورده های حیوانی حرام گوشت می باشد.

- در خصوص مواد غذایی با منشأ گیاهی همچون سبزیجات، میوه ها، غلات و حبوبات، دین یهود همانند اسلام، قائل به جواز مصرف کلیه آنها به جز موارد سمی، آلوده و مضر می باشد؛ با این تفاوت که دین یهود در پاره ای از اوقات با توجیهاات و ملاکات غیر عقلایی حکم به تحریم برخی از آنها داده است.

- اما در دین مسیحیت به جز حرمت گوشت مردار، خون و گوشت قربانی بت ها، در بقیه موارد تقریباً معیار مشخصی برای حلیت یا حرمت مواد غذایی وجود ندارد و حکم جواز یا ممنوعیت مصرف غذاهای گوناگون تابع عقیده شخصی و اراده افراد است! استثنائاً در برخی از ایام سال حکم به حرمت خوردن گوشت و یا غذای خاصی داده شده ولی این گونه احکام مقطعی و موقت بوده و صرفاً جنبه روزه و امساک دارد.

- با دقت و بررسی احکام مواد غذایی در سه آیین مقدس اسلام، یهود و مسیحیت به وضوح، کامل بودن و جامعیت احکام مکتب اسلام نسبت به سایر مکاتب آسمانی معلوم می گردد: دین مسیحیت در عصر حاضر از تعالیم آسمانی حضرت عیسی (ع) فاصله گرفته و به یک دین فاقد منبع فقهی مشخص در کلیه احکام و از جمله احکام غذا مبدل گشته است. فرقه های گوناگون دین یهود نیز در حال حاضر غالباً به صورت داوطلبانه از احکام غذایی موجود در این دین پیروی می کنند و از دیدگاه یهودیت باز ساخت گرا احکام این دین دیگر تعهد آور و واجب نیستند. در صورتی که کلیه احکام حلال و حرام موجود در دین اسلام و از جمله احکام غذاها اولاً مبتنی بر مصالح و مفاسد ویژه ای بوده و ثانیاً از آنجا که این

احکام مطابق با سرشت و فطرت پاک انسانها بوده، از ۱۴ قرن قبل تا کنون استمرار داشته اند و تمام فرقه ها و مذاهب گوناگون آن با وجود اختلاف در احکام و مصادیق بر این باورند که : «حلال محمدحلال أبدا الی یوم القیامه و حرامه حرام أبدا الی یوم القیامه» (الکافی، ج ۱ ص ۷۵: ۱۳۶۵).

منابع (بخش یهود و مسیحیت)

- ۱- کتاب مقدس، ترجمه تفسیری، شامل عهد عتیق و عهد جدید
- ۲- جوویور، مری، درآمدی به مسیحیت، ترجمه حسن قنبری، قم: انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب، چاپ اول. ۱۳۸۱
- ۳- ناس، جان بی. تاریخ جامع ادیان، ترجمه علی اصغر حکمت، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ نهم ۱۳۷۷.

4- New Revised Standard Version of the Bible

5- Hastings, James, Dictionary of the Bible, Edinburgh, second Edition 1963: entry: "clean and unclean" and "food"

Web Sources;

-www.dunedininterfaith.net. Nz/DJCMCLG.pdf
"Understanding the three Abrahamic Faiths: Judaism, Christianity and Islam"

-www.Cyberspacei.com, "Reader's Guide to meals, Food and Table fellowship in the New Testament" by: Jerome H.Neyrey.

[http://en/.Wikipedia.Org/wiki/"kosher-foods"](http://en/.Wikipedia.Org/wiki/)

[http://en/.Wikipedia.Org/wiki/"kashrut "](http://en/.Wikipedia.Org/wiki/)

منابع (بخش اسلام)

- ۱- برقی، محمد بن احمد خالد، (۱۳۷۱). المحاسن، مجموعه ۲ جلدی. قم: دارالکتب الاسلامیه.

- ۲- تمیمی مغربی، ابوحنیفه نعمان بن محمد. (۱۳۸۵ق). دعائم الاسلام و ذکر الحلال و الحرام و القضايا و الاحكام عن اهل بيت رسول الله (عليهم السلام). مصر: دارالمعارف، چاپ سوم.
- ۳- حرانی، حسن بن شعبه. (۱۴۰۴ق). تحف العقول. قم: جامعه مدرسین.
- ۴- حر عاملی، محمد بن حسن. (۱۴۰۹ق). وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه. بیروت: دارالحیاء التراث العربی.
- ۵- راشدی، لطیف و سعید. (۱۳۸۶). رساله توضیح المسائل نه مرجع. تهران: انتشارات صاحب الزمان. چاپ سوم.
- ۶- شیخ صدوق. (۱۴۰۳ق). الخصال. ج ۲. قم: جامعه مدرسین.
- ۷- ————. (۱۴۰۹ق). علل الشرائع. قم: مکتب الداوری.
- ۸- ————. (۱۳۷۸ق) عیون اخبار الرضا(ع)، ج ۲. قم: انتشارات جهان.
- ۹- شیخ کلینی. (۱۳۶۵). الکافی. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- ۱۰- عبدالباقی، محمدفواد. (۱۳۷۴). المعجم المفهرس لألفاظ القرآن الکریم. قم: انتشارات اسلامی چاپ دوم.
- ۱۱- طریحی، شیخ فخرالدین. (بی تا). مجمع البحرین. بیروت.
- ۱۲- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴ق). بحار الانوار، مجموعه ۱۱۰ جلدی. بیروت: مؤسسه الوفاء.
- ۱۳- مکارم شیرازی، ناصر. (بی تا). تفسیر نمونه، دوره ۲۷ جلدی. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- ۱۴- نوری، محدث. (۱۴۰۸ق). مستدرک الوسائل. قم: مؤسسه آل البيت.

